

Rapport 2006:48

Arkeologisk utredning etapp 1

Ny elkabel i Vänneberga

Kristbergs socken
Motala kommun
Östergötlands län

Erika Räf

Ny elkabel i Vänneberga

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Tidigare utförda arkeologiska insatser	4
Syfte	4
Metod och resultat	4
Referenser	5
Tekniska uppgifter	12

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
K U L T U R M I L J Ö A V D E L N I N G E N

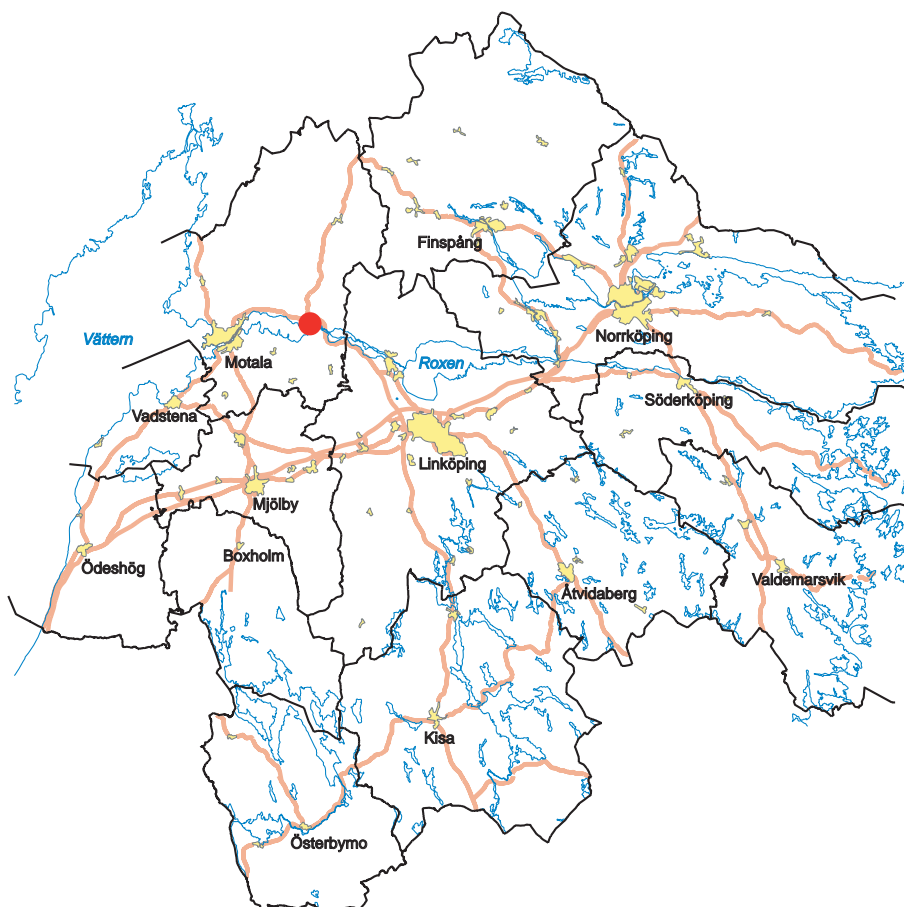
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
lansmuseum@lansmus.linkoping.se • www.linkoping.se/lansmuseum

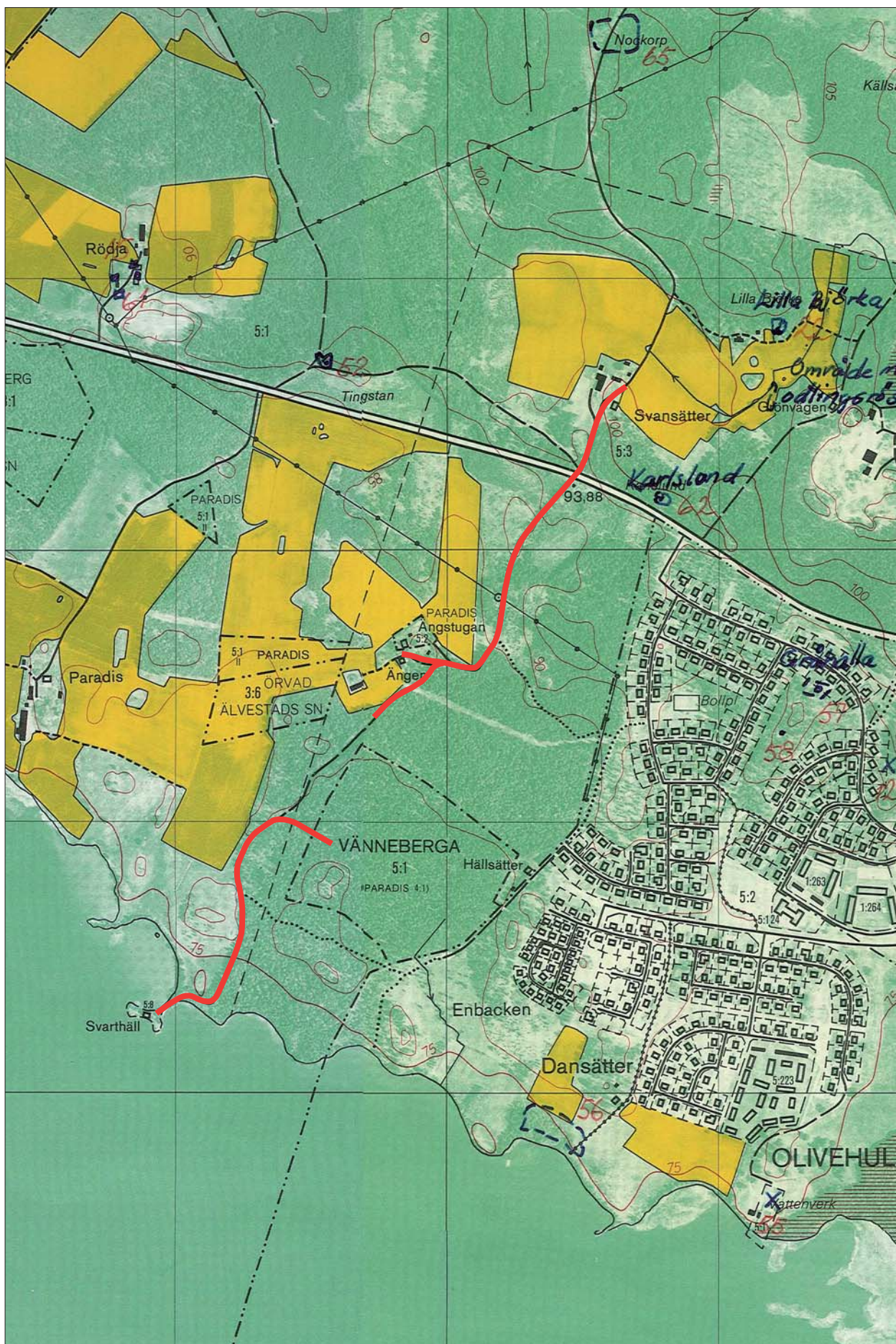
Sammanfattning

Östergötlands länsmuseum utförde 2005 en arkeologisk utredning, etapp 1 med anledning av planerad ombyggnation av elkabel inom det nybyggda villaområdet Vänneberga, Borensberg, Motala kommun. Arbetet omfattade både schaktning för markkabel samt rasering av befintlig luftledning. Sammanlagt berördes en sträcka på ca 2,0 km för markkabeln. Luftledningen som skulle raseras var ca 0,5 km lång.

Varken schaktningen för jordkabeln eller raseringen av luftledningen berörde kända fornlämningar eller potentiella fornlämningslägen. Östergötlands länsmuseum gjorde därför bedömningen att arbetet kunde utföras utan ytterligare arkeologiska åtgärder.

Erika Räf
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 085 83 med utredda sträckor markerade. Skala 1:10 000.

Inledning

Östergötlands länsmuseum utförde en arkeologisk utredning, etapp 1 inför ombyggnation av elnätet till nytt villaområde i Vänneberga, västra Borensberg, Kristbergs socken, Motala kommun. Arbetet projekterades av Vattenfall Eldistribution AB på uppdrag av Stadspartner AB Elteknik, Linköping. Ombyggnaden omfattade både schaktning för jordkabel och rasering av befintliga luftledningarna. Sammanlagt berördes en sträcka på ca 2,5 km.

Utredningen utfördes 2005 efter beslut av Länsstyrelsen i Östergötland. Vattenfall Eldistribution AB svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvaret för utredningen samt rapportarbetet har Erika Räf haft.

Tidigare utförda arkeologiska insatser

Tätorten Borensberg är belägen i randzonen mellan Östergötlands två landskapstyper; den öppna odlade slätten i söder och den skogrika delen i norr. I den senare har bergsbruket varit en viktig näring. I norr och söder, invid sjön Boren är den dominerande jordarten morän. Strax öster därom förekommer finmo och lera. Det sistnämnda märks tydligt i landskapet i form av öppen åkermark.

Inom tätorten Borensberg finns flera föremålsfynd som kan dateras till stenålder. Fynden finns på båda sidor av Motala ström. Vid platsen för vattenverket vid Olivehult påträffades i samband med dess uppförande en skafthålsyx (RAÄ 55). 1946 hittades en båtyxa (RAÄ 60) på Klakorps ägor strax intill den nu nedlagda polisstationen. Enligt uppgift har även flera stenyxor (RAÄ 61) hittats ca 300 m öster om bron på Motala ströms norra sida. Dessa yxor, som förvarades hos en privatperson, hade vid inventeringen 1980 förekommit. På 1930-talet påträffades flera flintredskap (RAÄ 103) i samband med ett villabygge. Det ska bli att ha rört sig om dolkar och skäror. Söder om strömmen har en skafthålsyx upphittats vid Borens strand intill Strandbaden (RAÄ 50). Strax norr därom finns en boplats (RAÄ 48) som saknar känd begränsning. Boplatsen har inte undersökts eller daterats. Ytterligare lämningar från stenålder finns längre österut i form av en fyndplats för flinta och skärvsten (RAÄ 108) (Feldt 2003 med ref).

Från nyare tid finns flera kända lämningar inom tätorten. Det rör sig om torplämningar, gårdar och odling i form av t ex bebyggelselämningen Gråhalla (RAÄ 57) och nu försvunna röjningsrösen (RAÄ 126 och 127). Vid Västanå finns ett kalkbrott (RAÄ 47). Spåren av kommunikationer finns i form av alnstenar längs kanalen (RAÄ 97 och 98), en milstolpe (RAÄ 1), en vägghållningssten (RAÄ 71) och stenvalvsbron (RAÄ 100) över Motala ström som uppför-

des 1797 (Feldt 2003).

Under åren 2003–2005 har Östergötlands länsmuseum utfört arkeologiska utredningar, etapp 2 respektive arkeologiska förundersökningar i samband med en fjärrvärmeutbyggnad inom Borensbergs samhälle. Ett flertal lämningar från såväl förhistoria som medeltid har framkommit där fornlämningar inte varit kända tidigare (Räf 2004; Björkhager i manus).

Vid undersökningarna år 2003 framkom kulturlager, härdrester och gropar. Lämningarna är koncentrerade till två områden i Borensberg: dels nära Hällagården i den centrala delen av samhället, dels på högre liggande nivåer i norra Borensberg. I korsningen Hällavägen/Bäverstigen påträffades en härdrest som daterats till äldre bronsålder (Räf 2004). När schaktningarna fortsatte på samma plats år 2004 påträffades ett kulturlager som sannolikt hör ihop med härden (Björkhager i manus).

På Holstens väg, öster om Tjällmovägen har påträffats kulturlager i två olika schakt varav det ena genom ett ¹⁴C-prov gav dateringen 1300–1400 e Kr. Vid Trädgårdsgatan i norra Borensberg framkom två gropar vars fyllning bestod av sotig sand. Kolprov som togs har daterats till 1300–1395 e Kr. Dateringarna kan dels tolkas som indicier på senare övergiven gårdsbebyggelse i området under medeltid, dels som spår av aktiviteter längs med Husbyvägens gamla sträckning upp mot Östergötlands norra bergslag (Räf 2004).

Vid undersökningarna år 2004 påträffades en anläggning vid Rådjursstigen 12, Borensberg. Ett ¹⁴C-prov har gett en datering till senneolitikum (Björkhager i manus).

Sammanfattningsvis visar den tidigare kända fornlämningsbildens tillsammans med resultaten från de utförda arkeologiska undersökningarna att både förhistoriska och medeltida lämningar förekommer i Borensberg. Inte minst gäller det området runt Hällagården samt de norra delarna av samhället – närområdet till det nu aktuella utredningsområdet.

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen, etapp 1 var att ge en bild av de kända fornlämningarnas karaktär och belägenhet samt presumtiva lägen för fornlämningar och kulturlämningar inom utredningsområdet. Utredningens resultat ligger till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet, samt utgör ett underlag för uppdragsgivarens planeringsarbete.

Metod och resultat

Utredningen inleddes med en kart- och arkivgenomgång. Därefter gjordes en besiktning och

terrängrekognosering av sträckan för markkabeln respektive luftledningen. Markkabeln skulle till största delen dras i vägslänt eller i vägbank. Varken schaktningen för jordkabeln eller raseringen av luftledningen berörde kända fornlämningar eller potentiella fornlämningslägen. Östergötlands länsmuseum bedömde därför att arbetet kunde utföras utan ytterligare arkeologiska åtgärder.

Referenser

Björkhager V. I manus. *Fjärrvärme i Borensberg*.

Feldt A-C. 1993. *Kungs Norrby slottsruin*. Fornlämning nr 9. Brunneby sn. Östergötland. Arkeologisk byggnadsdokumentation 1990 – 1991. Rapport. Arkivhandling. Östergötlands länsmuseum.

Feldt A-C. 2003. *Ny fjärrvärme i Borensberg*. Arkeologisk utredning etapp 1. Rapport 47:2003. Östergötlands länsmuseum.

Räf E. 2004. *Borensbergs samhälle. Ny fjärrvärme*. Arkeologisk utredning etapp 2 och arkeologisk förundersökning. Rapport 2004:46. Östergötlands länsmuseum.

Tekniska uppgifter

Område	Villaområdet Vänneberga
Socken	Kristberg
Kommun	Motala
Län och landskap	Östergötland
Ekonomiska kartans blad	085 83 (8F 8d Borensberg)
Koordinater	X 6493900 Y 1462100
Koordinatsystem	RT 90
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning, etapp 1
Länsstyrelsens beslut	2005-09-26
Länsstyrelsens handläggare	Annika Toll
Länsstyrelsens dnr	431-12039-05
Länsmuseets dnr	457/05
Länsmuseets kontonummer	530351
Uppdragsgivare	Vattenfall Eldistribution AB
Kostnadsansvarig	Vattenfall Eldistribution AB
Projektledare	Erika Räf
Fältarbetstid	2005-09-19
Totalt undersöktes	Ca 2,5 km
Grafik	Johan Levin
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriverket dnr 507-99-499
ISSN 1403-9273 Rapport 2006:48 © Östergötlands länsmuseum

Östergötlands länsmuseum utförde 2005 en arkeologisk utredning, etapp 1 med anledning av planerad ombyggnation av elkabel inom det nybyggda villaområdet Vänneberga, Borensberg, Motala kommun. Varken schaktningen för jordkabeln eller raseringen av luftledningen kom att beröra kända fornlämningar eller potentiella fornlämningslägen. Östergötlands länsmuseum gjorde därför bedömningen att arbetet kunde utföras utan ytterligare arkeologiska åtgärder.